

PROGRAMI S POMNILNIKOM PREVODOV S STALIŠČA MOREBITNEGA UPORABNIKA

Špela Vintar

Filozofska fakulteta
Oddelek za prevajanje in tolmačenje
Borštnikov trg 3, Ljubljana
Tel./Fax: +386 61 221 310
e-mail: vintar@net.zaslon.si

POVZETEK

Med številnimi računalniškimi tehnologijami in orodji, ki jih imajo prevajalci danes na voljo, so programi s pomnilnikom prevodov (Translation Memory Software) zagotovo eden najpomembnejših premikov zadnjega desetletja, za slovenski prostor pa so zaradi svoje jezikovno neodvisne zasnove še posebej zanimivi. Prispevek tako predstavlja nekaj vidikov pri ugotavljanju njihove uporabnosti pri prevajanju v slovenščino ali iz nje. Tu se s stališča potencialnega uporabnika zastavlja vrsta vprašanj, na katera skušamo vsaj delno odgovoriti: Pri katerih vrstah besedil si lahko ob uporabi pomnilnika prevodov obetamo večjo učinkovitost? Za katere profile uporabnikov so ta orodja najbolj primerna? Kakšne spremembe vnaša njihova uporaba v prevajalski proces? Prispevek omenja tudi nekaj težav tehnične in konceptualne narave, ki jih sodobne prevajalske tehnologije prinašajo, in v sklepnem poglavju nakaže vizijo prihodnjega razvoja na tem področju.

ABSTRACT

Among the various translation tools and aids available today, Translation Memory Systems are regarded as one of the most significant achievements of the past decade and their language independent design makes them all the more interesting for small languages like Slovene. The paper presents some aspects of their applicability in translations to and from Slovene from the potential user's perspective addressing the following issues: What text types can be handled by these translation tools successfully and by what user profiles? How does the implementation of TM-based tools affect the translation process and text flow? The concluding sections point out some technical and conceptual problems and present a vision of future development and needs in the field of translation technology.

1 UVOD

Potrebe po prevajanju v Sloveniji in v svetu naraščajo, razloge za to pa gre iskati v sodobnih komunikacijskih tehnologijah, ki svet spreminjajo v globalno vas, v

političnih in gospodarskih integracijskih procesih, ki Evropo vodijo v multikulturno in mnogojezično unijo regij, hkrati pa tudi v vse bolj dinamičnih tržnih mehanizmih, ki tako rekoč na vseh področjih narekujejo nagel tehnološki razvoj. Neposredna posledica vseh teh sprememb je hitro zastaranje informacij, kar s seboj prinaša vse hitrejšo produkcijo novih ali posodobljenih besedil, ter z njo potrebo po njihovem prevajanju. V tem okviru je želja po avtomatizaciji ali delni avtomatizaciji prevajanja razumljiva in nujna, pri čemer je poglavitni razvojni cilj poceniti, pospešiti in izboljšati prevajalski proces. Med orodji za računalniško podprto prevajanje so programi s pomnilnikom prevodov (Translation Memory Software) eden najpomembnejših premikov na tem področju. Pričujoči prispevek tako v grobem predstavlja možnosti, ki jih tovrstna orodja ponujajo morebitnim uporabnikom v Sloveniji in drugod.

Področje prevajalskih tehnologij se deli na dve veji [6]: strojno prevajanje (Machine Translation - MT) in računalniško podprto prevajanje (Computer-Assisted Translation - CAT). Prvo zajema programe, ki imajo lastne module za jezikovno analizo izhodiščnega in sintezo ciljnega besedila, tako da prevajanje poteka bolj ali manj avtomatsko. Vloga uporabnika je večinoma omejena na predpripravo besedila, npr. prevajanje v t.i. nadzorovani jezik (*controlled language*), in popravo rezultatov. Za slovenski jezik širše uporabnih strojnih prevajalnikov še nimamo. Druga veja zajema vsa orodja, ki prevajalcu na tak ali drugačen način olajšujejo prevajanje, npr. elektronske slovarje, črkovalnike, programe za preverjanje slovnice, slovarje sopomenk, terminološke banke in druge računalniške podatkovne vire. V to skupino sodijo tudi programi s pomnilnikom prevodov.

2 PROGRAMI S POMNILNIKOM PREVODOV

Programi s pomnilnikom prevodov so integrirana orodja, ki združujejo najmanj dve komponenti, in sicer pomnilnik prevodov in terminološko banko, lahko pa vključujejo še druga od zgoraj omenjenih orodij.

Pomnilnik prevodov temelji na podatkovni zbirki dvo- ali večjezičnih paralelnih *prevodnih enot*, ki so prevajalcu

med prevajanjem hitro in avtomatično dosegljive. Program besedilo razdeli na segmente oziroma prevodne enote (navadno stavke, lahko pa tudi manjše odseke), prevajalec pa se pomika od enote do enote in v ciljna polja vnaša prevode. Vsaka prevedena enota se samodejno zapiše v pomnilnik prevodov in je od tega trenutka na voljo za vsa morebitna bodoča ujemanja. Pri vsaki novi prevodni enoti program pregleda pomnilnik prevodov in ponudi eno od treh možnosti:

- poln zadetek (*exact match*) - nova prevodna enota se popolnoma ujema z že prevedeno enoto v pomnilniku prevodov,
- megljeni zadetek (*fuzzy match*) - nova prevodna enota je do določenega odstotka podobna že prevedeni enoti v pomnilniku prevodov,
- ni zadetkov (*no match*) - program ne najde že prevedenih enot, ki bi bile podobne novi.

Glede na dejstvo, da pomnilnik prevodov nima lastnih leksikonov in orodij za morfosintaktično analizo ter deluje na jezikovno neodvisnem principu, je ugotavljanje podobnosti oziroma megljenosti omejeno na strogo formalno podobnost, ali drugače povedano, čim več besed v novi enoti se ujema z enoto v pomnilniku, tem višji je odstotek podobnosti. Pomenske podobnosti program seveda na zazna, tako da je podobnost spodnjih stavkov sodeč po Tradosovem Workbenchu manjša od 30 odstotkov, kar je spodnja meja zaznavanja megljenosti:

Kadar polnimo rezervoar, likalnik ne sme biti priključen na električno omrežje.

Ko vlivamo vodo v tank likalnika, omrežni vtič ne sme biti v vtičnici.

Odstotek ujemanja je tako odvisen predvsem od dveh dejavnikov, in sicer števila besed, ki se v obeh enotah ujemajo, in besednega reda le-teh (več o razpoznavanju megljenih zadetkov [10]). Pri morfološko razčlenjenih jezikih z velikim inventarjem slovničnih obrazil, kot je slovenščina, je pomembno tudi vprašanje, kako program obravnava podobnost na ravni besede, tj. ponovitev iste besede z drugo končnico. Po naših opažanjih program kot podobne razpozna večino besed, ki se razlikujejo zgolj v eni črki (npr. *beseda/besed* - 75% podobnost), pri dveh ali več različnih črkah pa so rezultati odvisni od dolžine besede (*ugovor/ugovorov* - 63%, *priimek/priimka* - 63%, *gumb/gumbom* - 0%, *ime/imena* - 0%). Kako se to kaže na ravni prevodnih enot, ponazarjata spodnja primera:

Vsak občan, ki je vpisan v evidenco lastnikov stavbnega zemljišča, mora za uporabo le-tega plačati nadomestilo.

Vsi občani, ki so kot lastniki stavbnih zemljišč vpisani v evidenco, morajo za to plačati nadomestilo. (37%)

Slika 3 kaže vrtljivi gumb za paro.

Pritisk uravnavamo z vrtljivim gumbom za paro (slika 3). (0%)

Pomnilnik prevodov tako nastaja med prevajanjem in njegova uporabnost raste sorazmerno z velikostjo podatkovne baze, ta je namreč ob nakupu programa prazna. Če imamo na razpolago že prevedena besedila v elektronski obliki, ki bi nam glede na področje in specifične značilnosti novega prevajalskega projekta utegnili pomagati, lahko pomnilnik ustvarimo predhodno s pomočjo programa za vzporejanje. To orodje vzporedni besedili razdeli na enote in jih poravnava v prevodne pare. Ker pa so pravila za segmentacijo za vsak jezik nekoliko drugačna, se pogosto pojavljajo napake, ki jih bodisi "ročno" popravljamo, kar je zamudno, bodisi se sprijaznimo s slabšo kakovostjo izdelanega pomnilnika. Pri enostavnejših orodjih so rezultati vzporejanja brez popravkov pravzaprav neuporabni, saj že ena segmentacijska napaka pomeni zamik preostalega besedila za en stavke. Tretja možnost za predhodno ustvarjanje pomnilnika, ki je za slovenščino trenutno še ni, pa je tudi sicer le pogojno uporabna, je izdelava pomnilnika s programom za strojno prevajanje. Program s pomnilnikom prevodov je lahko integriran v urejevalnik besedil (Word, WordPerfect), lahko pa ima lastno delovno namizje, v katerega uvozimo dokument, ki ga želimo prevesti.

Med najpomembnejše tovrstne proizvode sodijo:

- TRADOS Translator's Workbench (zraven sodita še terminološki program MultiTerm in orodje za vzporejanje WinAlign), <http://www.trados.com/>
- IBM Translation Manager, <http://www.software.ibm.com/ad/translat/eqfn0b02.htm>
- STAR Transit in TermStar, <http://www.translit.se/star/transit.htm>
- EUROLANG Optimizer, <http://www.eurolang.fr/>
- ATRIL DéjàVu, <http://www.atril.com/>

Terminološke banke

Bistveni del integriranega sistema s pomnilnikom prevodov je program za izdelavo in vzdrževanje terminologije. Terminološko banko lahko ustvarimo pred pričetkom prevajanja v skladu z značilnostmi prevajalskega projekta, za podlago pa nam pri tem lahko služi že obstoječa enojezična banka, ki ji dodamo prevodne ustreznice ciljnega jezika. Poleg samih terminov in njihovih prevodov lahko terminološka banka vsebuje še opise gesel in primere uporabe, grafične prikaze, klasifikacijo gesel po področjih, k vsakemu vnosu pa sodijo še t.i. upravni podatki o datumu vnosa, vnašalcu, naročniku projekta in zadnji spremembi vnosa. Prepoznavanje terminov v okviru programa s pomnilnikom prevodov poteka samodejno, prav tako je lahko samodejno tudi vnašanje njihovih prevodov v ciljno besedilo. Pri večjih uporabnikih (npr. Evropska unija) imajo terminološke banke standardizirano hierarhično strukturo, ki je priporočena tudi vsem uporabnikom, ki se

na novo vključujejo v evropski sistem jezikovnih virov (glej tudi [7]).

3 UPORABNOST GLEDE NA ZNAČILNOSTI BESEDILA

Prevajanje s pomočjo pomnilnika prevodov in terminološke banke temelji na predpostavki, da se v določenih vrstah besedil stavki, povedi, besedne zveze in posamezni izrazi v bolj ali manj nespremenjeni obliki ponavljajo. Čim višji je faktor ponavljanja, tem bolj je s pomočjo tovrstnih orodij mogoče skrajšati čas prevajanja. Verjetno ni treba posebej poudarjati, da pri publicističnih, esejističnih, literarnih in drugih ekspresivnih besedilih ne moremo pričakovati posebej visokega faktorja ponavljanja, pa tudi sicer pri teh besedilih stilno-pragmatični vidiki nasprotujejo tovrstni reprodukciji starih prevodov. V kontekstu računalniško podprtega prevajanja govorimo predvsem o tehničnih in strokovnih besedilih, za katera na splošno velja, da vsebujejo strokovno terminologijo in da je - vsaj pri nekaterih besedilnih vrstah - ponavljanje določenih besednih zvez in stavčnih struktur zaželeno in nujno zaradi strokovne natančnosti pri rabi jezika, ki omogoča lažje in boljše razumevanje. Tehnična in strokovna besedila pa zajemajo celo družino besedilnih vrst, ki na različnih ravneh kažejo specifične značilnosti:

- na morfosintaktični ravni (npr. težnja k dolgim ali kratkim povedim, nominalizaciji ali verbalizaciji, tvorjenju pretežno podrednih ali prirednih zloženih povedi, raba pasiva in nadomestnih brezosebni oblik, posebnosti pri rabi ločil),
- na leksikološki ravni (npr. raba tujk ali izposojenk ter način pisave le-teh, raba domačih strokovnih izrazov ter težnja k sestavljenkam, prirednim ali podrednim besednim zvezam, raba posebnih znakov, simbolov in kratic),
- na nadjezikovni ravni (npr. tipografske in formalne značilnosti).

A če na besedila gledamo z vidika primernosti za prevajanje s pomnilnikom prevodov, nas predvsem zanima značilnost, ki se lahko pojavi znotraj večine od zgoraj naštetih razredov, namreč faktor ponavljanja. Ta se lahko v določenem besedilu ali besedilni vrsti kaže na različne načine, zato v nadaljevanju predlagamo razdelitev besedil na več skupin glede na tip ponavljanja, iz katerega posledično izhaja tudi presoja najbolj primerne postopka za njegovo prevajanje:

- **terminološko ponavljajoča** besedila, ki vsebujejo veliko strokovnih izrazov, a malo utečenih stavčnih struktur in fraz. Za njihovo prevajanje potrebujemo dobro terminološko banko z avtomatskim vstavljanjem izrazov, pomnilnik prevodov pa ne koristi kaj dosti. V to skupino sodijo navadno visoko strokovna ali znanstvena besedila, namenjena relativno ozko definiranemu tipu bralcev.

- **megleno ponavljajoča** besedila, pri katerih se ponavljajo strukture z manjšimi variacijami. Pri takih besedilih je pomnilnik prevodov dragocen, pokažejo pa se tudi razlike med programi glede na kakovost in hitrost iskanja meglenih zadetkov. V to skupino pogosto sodijo priročniki in navodila za uporabo.
- **identično ponavljajoča** - to so besedila, pri katerih se določene prevodne enote ponavljajo vselej v enaki obliki. Tu nam pomnilnik prevodov zelo koristi, odvisno pač od količine enot, ki se ponavljajo. Taka besedila so na primer vložni listki pri zdravilih, pa tudi nekatera besedila v poslovni korespondenci (ponudbe, ceniki, računi, dobavna pisma itd.).

Prevajanje revidiranih dokumentov

Pomnilnik prevodov zagotavlja seveda še najboljše rezultate pri prevajanju novejših različic besedil, ki smo jih prevedli že kdaj prej. Pravzaprav mnogi uporabniki izkoriščajo tovrstne programe pretežno v ta namen. V gospodarstvu in industriji se razmeroma redko na tržišče uvaja povsem nove proizvode in storitve, mnogo pogosteje gre za sodobnejše, izboljšane modele ali različice že obstoječega produkta. V nekoliko manjši meri, a vendarle, to velja tudi za državne organe (npr. zakonodaja, letna poročila itd.). Primerjava starih različic besedila z novo je zamudno opravilo, s katerim se pisci navadno ne ukvarjajo, ampak gre posodobljeno besedilo pogosto v celoti ponovno v prevajanje. Program s pomnilnikom prevodov je v teh primerih neprecenljivo orodje, saj prevajalca opozori na razlike oziroma nove dele besedila, ostalo pa prevede bolj ali manj samodejno. Pri nekaterih vrstah besedil (npr. tehničnih navodilih in opisih) se pojavlja težnja k rabi t.i. nadzorovanega jezika, ki lahko v tem kontekstu služi različnim namenom, pri čemer je poglaviti cilj doslednost terminologije, pa tudi sintaktičnih struktur, ki naj bi na eni strani zagotavljala nedvoumnost sporočila, na drugi strani pa precej poenostavila računalniško obdelavo besedila. Prevajanje je le ena od faz v celotnem procesu izdelave, obdelave in objave besedil, zato se poleg tega oblikujejo celo smernice za optimizacijo same produkcije besedil, ki bi bila tako tudi bolj urezana po meri programov s pomnilnikom prevodov [1]. Tako naj bi v prihodnje izdelali tudi nekakšne pomnilniške sisteme za pisanje, ki bi pisca usmerjali k nadzorovanemu jeziku, tj. k rabi čim bolj ustaljenih stavčnih struktur in besednih zvez ter "reciklaži" starih besedil.

Ključni dejavnik pri ugotavljanju uporabnosti pomnilnika prevodov je torej t.i. faktor ponavljanja v besedilu. Tega lahko ugotavljamo bodisi s pomočjo statističnih programov, ki so ponekod vključeni v program, bodisi z "ročno" analizo, pri čemer nam za smernice lahko služijo zgoraj navedeni tipi. Upoštevati moramo tudi povprečno dolžino prevodnih enot, kajti pri krajših enotah je možnost, da bo sistem našel megleni zadetek, bistveno večja. Nenazadnje pa je pomemben dejavnik tudi obseg prevajalskega projekta, od katerega je med drugim

odvisno, ali se bo začetna časovna in finančna investicija v program s pomnilnikom prevodov splačala.

Če povzamemo, igrajo vlogo naslednji dejavniki:

- faktor ponavljanja,
- tip ponavljanja,
- povprečna dolžina prevodnih enot,
- obseg prevajalskega projekta (dolžina besedila),
- velikost, število in kakovost terminoloških bank in pomnilnikov prevodov, ki jih imamo na razpolago.

Uporabniški profili

Glede na visoko ceno programov s pomnilnikom prevodov in na specifične lastnosti prevajalskih projektov oz. besedil, ki pogojujejo uporabnost teh orodij, lahko uporabnike v grobem omejimo na večja podjetja z mednarodno dejavnostjo in državne institucije. Pri prvih gre za prevajanje tehničnih dokumentacij in opisov, navodil za uporabo in priročnikov k izdelkom ali storitvam oziroma novim modelom/različicam le-teh, poleg tega pa še za prevajanje (standardiziranega dela) poslovne korespondence, npr. računov, ponudb, cenikov, pogodb itd. Pri drugi skupini uporabnikov gre predvsem za zakonodajo, vojaške zadeve in nekatera druga področja. Za razliko od pomnilnikov prevodov pa so terminološke banke kot dopolnilo elektronskim slovarjem in drugim računalniškimi jezikovnim virom dragoceno orodje za vse, ki se resno ukvarjajo s prevajanjem, torej tudi za manjša podjetja, tiskovne agencije, prevajalske agencije in samostojne prevajalce.

4 PREDNOSTI, TEŽAVE IN NADALJNI RAZVOJ

Učinkovitost in doslednost izrazja

Poglavitna prednost programa s pomnilnikom prevodov je torej možnost hitrejšega, cenejšega in učinkovitejšega prevajanja repetitivnega besedilnega gradiva, pri čemer je učinkovitost odvisna od zgoraj navedenih dejavnikov, ki uporabnost tega orodja precej omejujejo. Tovrstna reciklaža obstoječih prevodov ima za neposredno posledico večjo konsekventnost tako na ravni strokovnih terminov kot tudi na širši ravni besednih zvez in skladnje. Tu se pojavi vprašanje, v kolikšni meri je ta posledica dobrodošla, kajti tako prevedena besedila morda dolgoročno vodijo v razvoj nekakšnega post-nadzorovanega jezika, "TM-jezika", ki ima poleg terminološke enotnosti - ta je nujna in potrebna - tudi na ostalih ravneh strogo in enolično obliko, npr. s kratkimi stavki in omejenim številom skladskih vzorcev, to pa že prinaša temeljno spreminjanje doslej uveljavljenega stila v posameznih besedilnih zvrsteh. Izkušnje kažejo, da prevajalci v okviru dane besedilne zvrsti, s katero so določene tudi stilne značilnosti in stopnja preciznosti izražanja, radi izrabljajo vse izrazne variacije, ki jih jezik nudi, uporabniki prevodov pa taka besedila tudi raje berejo. Po drugi strani bodo pri nadaljnjem razmahu teh

tehnologij po vsej verjetnosti odločilni ekonomski kriteriji, ki na nekaterih področjih neizprosno terjajo (vsaj delno) avtomatizacijo prevajalskega procesa ne glede na ostale vidike.

Vir jezikovnih referenc in terminologije

Urejen (in obsežen) pomnilnik prevodov je dragocen vir jezikovnih referenc, ki nam s pomočjo konkordančnega iskanja omogoča pregled vseh prevodnih enot, kjer se iskana ključna beseda ali stavčni del pojavi. Poleg tega je pomnilnik prevodov vir implicitne terminologije, ki skupaj s kontekstom pojavitve in prevodom lahko služi za izdelavo eksplicitne računalniške baze terminov ali terminološkega slovarja.

Dolgoročno gledano lahko pomnilnik prevodov postane tudi del večjega (dvo- ali večjezičnega) korpusa, ki lahko služi različnim namenom, bodisi kot vir vzorčnih besedil, kadar nas zanimajo lastnosti določene besedilne vrste v izhodiščnem in ciljnem jeziku, katerih poznavanje je ključno za kakovostno prevajanje v funkcionalno-komunikativnem pomenu, bodisi kot vir gradiva za primerjalno in kontrastivno jezikoslovje, vzporedni korpusi pa so pomembni tudi pri nadaljnjem razvoju prevajalskih tehnologij (npr. sistema za strojno prevajanje).

Vprašanje avtorskih pravic

V idealnem primeru naj bi bile tovrstne računalniške besedilne zbirke in terminološke banke, seveda ustrezno opremljene in klasificirane, javne in dostopne preko interneta vsakomur, ki ga zanimajo. V praksi pa se poleg težav tehnične narave pojavi še vprašanje avtorskih pravic, ki pogosto preprečuje, da bi ti jezikovni viri postali splošno razpoložljivi.

Kar se tiče pomnilnikov prevodov, predlaga Iko Knyphausen, eden od ustanoviteljev podjetja Trados, naslednjo rešitev: pomnilnik prevodov naj pripada tistemu, ki je lastnik programske opreme, saj je nakup programa tako velika investicija, da si avtorske pravice "zasluži" investitor. Pri tem vprašanju, ki še zdaleč ni rešeno, namreč prevajalci zastopajo stališče, da je pomnilnik prevodov "stranski produkt" dela, ki ga opravljajo, zato pripada njim, naročnik prevoda pa po drugi strani lahko trdi, da je pomnilnik prevodov "stranski produkt" prevoda, ki ga je naročil, zato naj se vse podatkovne zbirke izročijo naročniku skupaj s prevodom. Če so avtorske pravice vezane na lastnika programske opreme, te dileme ni.

Kjer je splošna dostopnost takih podatkovnih zbirk v skladu z interesi avtorjev, seveda ni težav. Tako je na internetu na voljo nekaj terminoloških bank z izrazoslovjem v zvezi z Evropsko unijo, kar ni presenetljivo, saj je to oblika promocije, hkrati pa je v njenem interesu, da se besedila o EU in njenih organih ustrezno prevajajo. Od aprila 1998 je na novem strežniku EU (<http://europa.eu.int/eur-lex>) mogoče prebirati uradni list EU in vrsto drugih dokumentov, do poletja pa bodo

na voljo vsi veljavni zakonski akti. Vsi dokumenti so prevedeni v vseh enajst uradnih jezikov EU.

Elektronska oblika

Uporabniki po vsem svetu ugotavljajo, da kljub prevladi računalnika v produkciji, obdelavi in pretoku besedil elektronska oblika izvirnega besedila pri prevajanju še zdaleč ni zagotovljena. Tako številni naročniki prevodov besedila še vedno posredujejo na papirju ali po telefaksu, čeprav so bila ustvarjena z računalnikom. V bodoče bo torej potrebno kaj storiti tudi v tej smeri, pri čemer bi bil najenostavnejši - pa tudi najbolj radikalen - ukrep, da v tem primeru naročnik krije stroške skeniranja in obdelave z OCR-programom oziroma pretipkavanja.

Integracija z drugimi orodji

Obe veji prevajalskih tehnologij, strojno in računalniško podprto prevajanje, sta bili doslej ločeni tudi v smislu ciljnih uporabnikov, pri čemer prvo služi različnim uporabnikom predvsem za izdelavo približnih prevodov za razumevanje ali "polizdelkov" za nadaljnjo obdelavo, drugo pa je orodje za poklicne prevajalce. V zadnjem času pa se pojavlja težnja po združevanju orodij za strojno prevajanje in pomnilnikov prevodov. Tako je Tradosov Translator's Workbench danes na voljo tudi z integriranim sistemom za strojno prevajanje podjetja Logos, ki vskoči pri vseh prevodnih enotah, ki nimajo ustreznice v pomnilniku prevodov [4]. Obratno tudi vse več komercialnih sistemov za strojno prevajanje (IBM, Langenscheidt itd.) ponuja komponento za arhiviranje strojno prevedenih in popravljenih stavkov, ki nato - kot pomnilnik prevodov - služi za referenco ob novih prevodih.

5 SKLEPNE MISLI

Kar se tiče splošne uporabnosti teh orodij, je med samo zamisljivo in dejanskim stanjem precejšen razkorak. Proizvajalci svoje obljube namreč začenjajo nekako tako: "Ali ne bi bilo lepo, če bi imeli program, ki bi si namesto vas zapomnil vse, kar ste kdaj v življenju prevedli, in vam samodejno predlagal prevod vselej, kadar se pojavi enak ali podoben stavek? Zdaj so te sanje postale resničnost..." V prevajalski resničnosti pa so te sanje še vedno sanje, kajti takih pomnilnikov prevodov zaenkrat ni. Pomnilniki prevodov so navadno omejeni na določeni prevajalski projekt, kar pomeni, da jih ustvarjamo in uporabljamo v okviru tega projekta. Tako velikih pomnilnikov, ki bi si zapomnili "vse, kar smo v življenju prevedli", niti najboljše programi ne zmorejo dovolj hitro obdelovati in z njimi upravljati.

V Sloveniji je položaj specifičen še z druge strani. Ker je trg majhen, povpraševanje pa zelo raznoliko, so tukajšnji prevajalci na splošno manj ozko specializirani kot drugod. Le majhno število podjetij ima zaposlene lastne prevajalce, druga si pomagajo z naročanjem prevodov pri samostojnih prevajalcih ali agencijah. Ti so tako prisiljeni

prevajati besedila z zelo različnih področij, to pa za uporabo pomnilnikov prevodov ni ugoden dejavnik in dodatno zmanjšuje krog potencialnih uporabnikov pri nas.

Kljub temu se tovrstna orodja postopoma uveljavljajo tudi pri nas, predvsem pri državnih ustanovah v okviru priprav Slovenije na pogajanja za vstop v Evropsko unijo (prevajanje zakonodaje in drugo). Med slovenskimi podjetji je uporabnikov - kolikor nam je znano - še zelo malo, glede na omenjene dejavnike in visoko ceno teh programov pa bo uporaba verjetno tudi v prihodnje ostala omejena na posamezna večja podjetja. Povsem drugačna je stvar z drugimi prevajalskimi tehnologijami, kot so elektronski slovarji in predvsem terminološke banke, ki jih že danes s pridom uporabljajo mnogi prevajalci v različnih segmentih. Kako se pri nas za različne uporabnike dolgoročno obnesejo pomnilniki prevodov, se bo jasno pokazalo šele v bodočnosti, razvoj prevajalskih tehnologij pa bo brez dvoma prinesel tudi vse boljše in zmogljivejše programe. Vprašanje je le, ali bodo ti urezani bolj po meri naročnikov ali prevajalcev.

6 VIRI

1. Brungs, Bettina (1996). Translation Memories als Komponente integrierter Übersetzungssysteme. Saarbrücker Studien zu Sprachdatenverarbeitung und Übersetzen. Saarbrücken: Universität des Saarlandes.
2. Falcone, Suzanne (1998). Translation Aid Software. Translation Journal 2 (1).
<http://www accurapid.com/journal/03TM2.htm>
3. Heyn, Matthias (1997). Present and future needs in the CAT-world.
<http://www.trados.ch/english/pressrel.htm>
4. Heyn, Matthias (1998). Integrating machine translation into translation memory systems.
<http://www.trados.ch/english/pressrel.htm>
5. Holloway, Trevor (1996). Translation Memory Software. ITI Bulletin, August 1996, str. 16-27.
6. Hutchins, W. John; Somers, Harold L. (1992). An Introduction to Machine Translation. London: Academic Press.
7. Seybold, Michael (1995). Terminologieverwaltung unter Windows - Eine vergleichende Untersuchung. Saarbrücker Studien zu Sprachdatenverarbeitung und Übersetzen. Saarbrücken: Universität des Saarlandes.
8. Skubic, Andrej (1997). Računalniški programi za prevajanje. Mostovi XXXI, str. 28-37.
9. Spies, Christina (1995). Vergleichende Untersuchung von integrierten Übersetzungssystemen mit Translation-Memory-Komponente. Saarbrücker Studien zu Sprachdatenverarbeitung und Übersetzen. Saarbrücken: Universität des Saarlandes.
10. Vintar, Špela (1998). Prednosti in omejitve programov s pomnilnikom prevodov. Zbornik II. kongresa "Jezik za danes in jutri", Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije, v tisku.

